

Sygn. akt IV CSK 563/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa T. G.
przeciwko M. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 14 lutego 2019 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Okręgowego w T.
z dnia 3 lipca 2017 r., sygn. akt VI Ga [...],

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powoda na rzecz strony
pozwanej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 3 lipca 2017 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego z 22 marca 2017 r. zasądający od strony pozwanej, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością „M.” w G., na rzecz powoda, T. G., kwotę 61.636,38 zł z określonymi odsetkami ustawowymi i oddalił powództwo.

Powód jest przedsiębiorcą (przetwórstwo i sprzedaż mięsa oraz wyrobów mięsnych). Kwota, której dochodzi od strony pozwanej, stanowi - jak trafnie wyjaśnił Sąd Okręgowy, usuwając występujące wcześniej w tym względzie nieporozumienia terminologiczne - część ceny zastrzeżonej w umowie sprzedaży, którą strony zawarły w dniu 29 października 2012 r. Przedmiotem sprzedaży przez powoda za kwotę 77.045,48 zł stronie pozwanej - i jednoczesnego przelewu na stronę pozwaną - była wierzytelność na sumę 154.090,96 zł zasądzona powodowi prawomocnie od innego przedsiębiorcy (hurtowa sprzedaż mięsa i wyrobów mięsnych). Strona pozwana prowadzi działalność gospodarczą w zakresie obrotu wierzytelnościami. Część ceny wierzytelności uzgodnioną w umowie z dnia 29 października 2012 r., w wysokości 15.409,10 zł, powód otrzymał. Części ceny tej wierzytelności w wysokości 61.636,38 zł, której termin płatności upłynął z dniem 14 kwietnia 2016 r., strona pozwana nie zapłaciła.

Spór na obecnym etapie postępowania ogniskuje się wokół problematyki podniesionego przez pozwaną spółkę przedawnienia dochodzonego roszczenia. Przedmiotem kontrowersji jest termin przedawnienia tego roszczenia: czy roszczenie to przedawniało się jako związane z prowadzeniem działalności gospodarczej z upływem lat trzech, zgodnie z ogólnym przepisem art. 118 k.c., w jego części zastrzegającej wyjątki od podstawowego dziesięcioletniego (obecnie sześcioletniego) terminu - jak przyjął Sąd Rejonowy, czy też termin przedawnienia tego roszczenia wynosił, zgodnie art. 554 k.c., dwa lata, ze względu na przynależność umowy, z której roszczenie to jest wywodzone, do kategorii sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa powoda jako sprzedawcy - jak uznał Sąd Okręgowy, i wobec czego, po stwierdzeniu, że termin ten upłynął 31 października 2015 r., a powództwo zostało wytoczone 14 kwietnia

2016 r., oddalił je - inaczej niż Sąd Rejonowy - jako powództwo o roszczenie przedawnione.

W toku postępowania apelacyjnego wyłoniła się ponadto kwestia, czy nie nastąpiło przerwanie biegu przedawnienia dochodzonego roszczenia przez uznanie niewłaściwe ze strony pozwanej spółki. Sąd odwoławczy nie znalazł jednak w okolicznościach sprawy żadnych podstaw do stwierdzenia takiego uznania i w konsekwencji - do przyjęcia, że doszło do przerwania biegu przedawnienia dochodzonego roszczenia.

Zaskarżając w całości wyrok Sądu Okręgowego, powód przytoczył jako podstawy kasacyjne naruszenie art. 5, 118, 123 § 1 pkt 2 i art. 554 k.c. oraz art. 350 § 1 k.p.c. Spośród przytoczonych podstaw kasacyjnych na czoło wysunął zarzuty dotyczące naruszenia art. 118 i 554 k.c. Inne ujął jako zarzuty ewentualne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 554 k.c., który stanowi, że roszczenia z tytułu sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy, roszczenia rzemieślników z takiego tytułu oraz roszczenia prowadzących gospodarstwa rolne z tytułu sprzedaży płodów rolnych i leśnych przedawniają się z upływem lat dwóch, jest odpowiednikiem art. 285 pkt 1 k.z. Wśród motywów ustanowienia takiej regulacji wymienia się dążenie ustawodawcy do uzasadnionego potrzebami gospodarki przyspieszania rozliczeń roszczeń sprzedawców z zawieranych przez nich umów w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1997 r., I CKN 38/96, i 2 lutego 2006 r., II CK 401/05, oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2017 r., III CZP 74/17, dotycząca podobnej regulacji zawartej w art. 751 pkt 2 k.c.).

Podobne cele przyświecały ustanowieniu trzyletniego terminu przedawnienia roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w art. 118 k.c. Ustanowienie tego terminu dla tych roszczeń stanowiło element gruntownej przebudowy instytucji przedawnienia, dokonanej ustawą z dnia 28 lipca 1990 r. (Dz.U.1990.55.321). Zlikwidowano tą ustawą odrębny termin i inne odmienności przedawnienia „roszczeń w stosunkach między jednostkami gospodarki uspołecznionej, które podlegały państwowemu arbitrażowi

gospodarczemu”, a ustanowiono - niejako w to miejsce - trzyletni termin przedawnienia „roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej” (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2002 r., III CZP 21/02). Również wprowadzenie tego terminu uzasadniano dążeniem ustawodawcy do zapewnienia możliwie szybkiego realizowania przez profesjonalistów swych roszczeń, zarówno przysługujących im wobec innych profesjonalistów, jak i wobec nieprofesjonalistów.

Ustanowienie w art. 118 k.c. regulacji zastrzegającej termin przedawnienia o tak określonym zakresie zastosowania okazało się jednak w świetle późniejszej wieloletniej praktyki decyzją legislacyjną wyjątkowo niefortunną. Zarówno pojęcie działalności gospodarczej oraz kwalifikacja określonego działania wierzyciela jako działalności gospodarczej, jak i ustalenie związku roszczenia z działalnością gospodarczą prowadzoną przez wierzyciela wywoływało i nadal wywołuje wiele wątpliwości, a funkcja stabilizacyjna przedawnienia wymaga pewności uczestników obrotu prawnego co do tego, jakiemu terminowi przedawnienia podlega dane roszczenie (zob. np. uchwały Sądu Najwyższego, - składu siedmiu sędziów - z dnia 14 maja 1998 r. i z 9 marca 2017 r., III CZP 69/16, oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2016 r., I CSK 169/15).

Niniejsza sprawa jest kolejnym przykładem, w którym w tle trudności w ustaleniu właściwego terminu przedawnienia znajduje się art. 118 k.c. w brzmieniu nadanym mu w 1990 r.; tym razem trudności te wiążą się z oddzieleniem zakresu zastosowania art. 118 k.c. w części dotyczącej trzyletniego terminu przedawnienia roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej od zakresu zastosowania art. 554 k.c. przewidującego dwuletni termin przedawnienia roszczeń z tytułu sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy.

Niewątpliwie zakres zastosowania art. 554 k.c. jest węższy od zakresu zastosowania art. 118 k.c. Artykuł 118 k.c., dotyczy wszystkich roszczeń majątkowych, a art. 554 k.c. tylko roszczeń z umowy sprzedaży przysługujących sprzedawcy. Oba przepisy operują jednak jeszcze dodatkowymi kryteriami wyznaczającymi zakres ich zastosowania. Takim kryterium co do roszczeń

podlegających przedawnieniu w terminie określonym w art. 118 k.c. jest związek roszczenia z prowadzeniem działalności gospodarczej przez wierzyciela, a co do roszczeń podlegających przedawnieniu w terminie określonym w art. 554 k.c., wynikanie roszczenia z umowy sprzedaży zawartej przez wierzyciela (sprzedawcę) w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa. Przedmiotem odmiennych ocen stron i sądów orzekających w sprawie są te właśnie dodatkowe kryteria.

Według stanowiska powoda oraz Sądu Rejonowego, nawiązującego do poglądu wyrażonego w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 marca 2015 r., ACa 657/14, dochodzone roszczenie, choć jest związane z działalnością gospodarczą prowadzoną przez powoda, to jednak nie wynika z umowy sprzedaży zawartej w zakresie działalności jego przedsiębiorstwa, ponieważ działalnością tą nie jest objęta - co wynika w szczególności z wpisu do właściwego rejestru - sprzedaż wierzytelności, a jedynie, ogólnie ujmując, przetwórstwo i handel mięsem. Dokonując takiej kwalifikacji umowy sprzedaży zawartej przez strony w dniu 29 października 2012 r. Sąd Rejonowy podkreślił, że umowa ta była czynnością jednorazową, a nie elementem transakcji dokonywanych przez powoda cyklicznie, na co dzień. Zgodnie zatem z tym stanowiskiem, koniecznym, ale w sprawie niespełnionym warunkiem zaliczenia umowy stron z dnia 29 października 2012 r. do kategorii umów objętych hipotezą art. 554 k.c. byłoby wyodrębnienie w zakresie działalności przedsiębiorstwa powoda, oprócz przetwórstwa i handlu mięsem, obrotu wierzytelnościami, czyli prowadzenie przez powoda również takiej działalności, jaka jest przedmiotem przedsiębiorstwa strony pozwanej.

Sąd Okręgowy zasadnie jednak zakwestionował w zaskarżonym wyroku to stanowisko.

Należy się w pełni zgodzić z Sądem Okręgowym, że o zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy, do której odwołuje się art. 554 k.c., decydują bieżąca praktyka gospodarcza i rzeczywiste działania przedsiębiorcy. Sam wpis w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej nie ma w tym względzie rozstrzygającego znaczenia (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2004 r., II CK 175/04).

Z dokonanych w sprawie ustaleń wynika, że przedmiotem działalności przedsiębiorstwa powoda jest, jak przyjął Sąd Rejonowy i potwierdził Sąd Okręgowy, ogólnie ujmując, przetwórstwo i handel mięsem. Taki zakres działalności przedsiębiorstwa powoda nie oznacza jednak - na co trafnie wskazał Sąd Okręgowy - że w zakresie tej działalności mieści się tylko sprzedaż przez powoda mięsa i wyrobów mięsnych, a już nie sprzedaż przez powoda wierzytelności z umów sprzedaży mięsa i wyrobów mięsnych - i to obojętnie, czy jednorazowa, czy cykliczna. Sprzedawca towaru, którym handel mieści się w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy, może spożytkować wierzytelność z umowy sprzedaży tego towaru przez domaganie się od kupującego - swego dłużnika, zapłaty ceny; przy czym nie ulega wątpliwości, że w takim przypadku roszczenie sprzedawcy o zapłatę ceny przedawnia się w terminie określonym w art. 554 k.c. Sprzedawca towaru, którym handel mieści się w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy, może jednak spożytkować wierzytelność z umowy sprzedaży tego towaru także w inny sposób, m.in. przez sprzedaż tej wierzytelności i w konsekwencji jej przelew na kupującego (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2018 r., III CZP 114/17). Przyczyny wyboru takiej ewentualności mogą być różne, jak i różny może być zakres jej wykorzystania. Może chodzić o przypadek jednorazowej sprzedaży wierzytelności o zapłatę ceny towaru, której ściągnięcie przez sprzedawcę napotka trudności. Może też chodzić o wykorzystanie przez przedsiębiorcę w szerszym zakresie sprzedaży swoich wierzytelności o zapłatę ceny towarów - jako sposobu finansowania i racjonalizacji prowadzonej działalności gospodarczej (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2007 r., IV CSK 160/07). Ścisły związek sprzedaży wierzytelności o zapłatę ceny towaru, którym handel mieści się w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy, z samą sprzedażą towaru sprawia, że także sprzedaż wierzytelności o zapłatę ceny towaru wchodzi w zakres działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy handlującego danym towarem - a więc także, jak w niniejszej sprawie - mięsem i wyrobami mięsnymi. W konsekwencji określonego w art. 554 k.c. dwuletniemu terminowi przedawnienia podlega również roszczenie o zapłatę ceny z umowy sprzedaży takiej wierzytelności. Dotyczy to zarówno sprzedaży jednorazowej, jak i cyklicznej.

Związek sprzedaży wierzytelności ze sprzedażą towaru jest w obu przypadkach taki sam.

Podsumowując, Sąd Okręgowy przyjmując dwuletni termin przedawnienia dochodzonego roszczenia nie naruszył ani art. 118, ani art. 554 k.c.

Bezzasadny okazał się także zarzut naruszenia art. 123 § 1 pkt 2 k.c. Do uznania roszczenia w rozumieniu tego przepisu ze skutkiem w nim przewidzianym dochodzi przez zachowanie się dłużnika wobec wierzyciela świadczące o tym, że dłużnik uważa w sposób niebudzący wątpliwości wysuwane wobec niego roszczenie za istniejące (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2002 r., II CKN 1312/00, 7 marca 2003 r., I CKN 11/01, 9 maja 2013 r., II CSK 602/12), a dokonane w sprawie ustalenia nie pozwalają na stwierdzenie takiego zachowania ze strony pozwanej spółki. Z ustaleń tych wynika, że pozwana spółka mimo wielokrotnych prób powoda nakłonienia jej do zapłaty, odmawiała temu żądaniu.

Podobnie brak podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 5 k.c. Mimo stabilizującej funkcji przedawnienia w zakresie stosunków prawnych, podniesienie zarzutu przedawnienia może wyjątkowo stanowić nadużycie prawa w rozumieniu art. 5 k.c. Za zastosowaniem w danym przypadku tego przepisu w odniesieniu do zarzutu przedawnienia mogą przemawiać różne przyczyny, zwłaszcza istniejące po stronie zobowiązanego, ale nie tylko takie, również np. charakter uszczerbku leżącego u podstaw przedawnionego roszczenia lub szczególna sytuacja uprawnionego, zwłaszcza w zestawieniu z sytuacją zobowiązanego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 604/00, i 25 lutego 2010 r., V CSK 242/09). Ustalony w sprawie stan faktyczny nie daje jednak podstaw do stwierdzenia takich wyjątkowych okoliczności, które uzasadniałyby dostrzeżenie przez Sąd Okręgowy przy rozpoznawaniu apelacji strony pozwanej zachowania stanowiącego nadużycie prawa w podniesieniu przez tę stronę zarzutu przedawnienia dochodzonego przez powoda roszczenia.

Wobec braku podstaw do zakwestionowania zaskarżonego wyroku bezprzedmiotowy okazał się zarzut naruszenia art. 350 § 1 k.p.c. zmierzający do

zakwestionowania objętego tym wyrokiem postanowienia rozstrzygającego o kosztach postępowania apelacyjnego. Postanowienie w przedmiocie kosztów postępowania apelacyjnego zawarte w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie może zostać uchylone lub zmienione na skutek skargi kasacyjnej tylko wówczas, gdy skarga kasacyjna wniesiona od tego orzeczenia podlega uwzględnieniu.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, a o kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnął zgodnie z art. 98 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2018.265).